

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1895. Första Kammaren. N:o 17.

Onsdagen den 27 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 1 e. m.

Herr statsrådet *Gilljam* aflemnade Kongl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) angående bidrag till bestridande af kostnaderna för en allmän konst- och industriutställning i Stockholm år 1897;

2:o) angående tillägg till lagen angående skydd mot yrkesfara den 10 maj 1889;

3:o) angående pension å allmänna indragningsstaten åt kartografen Carl Edvard Dahlman;

4:o) om vissa förändringar i gällande förordning angående villkoren för försäljning af bränvin och andra brända eller destillerade spirituösa drycker; samt

5:o) angående uppförande af nytt landstatshus i Luleå.

Upplästes ett inkommet läkarebetyg, så lydande:

Riksdagsman *J. F. Wester*, som lider af influensa, är till följd deraf tillsvidare oförmögen att bevista Riksdagens sammanträden. Stockholm den 26 mars 1895.

Filip Burgman,
Legitim. läkare.

Justerades protokollen för den 18 och 20 i denna månad.

Upplästes och godkändes bevillningsutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, n:o 16, till Konungen i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående förhöjning af tullen å spannmål m. m.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtande och memorial:

n:o 9, angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet,

n:o 43, med anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i åtskilliga frågor rörande riksstatens fjerde hufvudtitel, och

n:o 44, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i en fråga rörande anslagen under riksstatens femte hufvudtitel;

bevillningsutskottets betänkanden:

n:o 12, i anledning af väckta motioner rörande ändringar i tullstadgan;

n:o 13, i anledning af väckt motion om exporttull å trävaror och trämassa; och

n:o 14, angående vilkoren för tillverkning af bränvin;

bankoutskottets utlåtanden och memorial:

n:o 6, med anledning af väckta motioner om inrättande af nya afdelningskontor af riksbanken;

n:o 7, angående höjning i anslaget till extra biträde m. m. vid afdelningskontoret i Hernösand; samt

n:o 8, angående användandet af riksbankens vinst för år 1894; äfvensom

lagutskottets utlåtanden:

n:o 24, i anledning af väckt motion om upphäfvande af skyldigheten att förnya in-teckning; och

n:o 25, i anledning af väckt motion angående upphäfvande af den personliga folkskoleafgiften.

Vid föredragning af ett från Andra Kammaren ankommet protokollsutdrag, n:o 165, med delgifning af nämnda kammares beslut rörande dess tillfälliga utskotts utlåtande n:o 7, i fråga om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utarbetande och framläggande af förslag till vissa ändringar i förordningen den 11 oktober 1889 angående kontroll å tillverkningen af margarin samt å handeln dermed, beslöt Första Kammaren hänvisa detta ärende till sitt tillfälliga utskott n:o 2.

Vid föredragning af ett från Andra Kammaren ankommet protokollsutdrag, n:o 166, med delgifning af nämnda kammares beslut rörande dess tillfälliga utskotts utlåtande n:o 8, i anledning af väckt motion om vidtagande af åtgärder till förekommande af förvexling mellan den nya blänkyren vid Sandhammaren och andra

i granskandet befintliga fyrrar, beslöt Första Kammaren hänvisa detta ärende till sitt tillfälliga utskott n:o 1.

Vid föredragning af ett från Andra Kammaren ankommet protokollsutdrag, n:o 168, med delgifning af nämnda kammares beslut rörande dess tillfälliga utskotts utlåtande n:o 10, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om åtgärders vidtagande för erhållande af en förbättrad folkskolestatistik, beslöt Första Kammaren hänvisa detta ärende till sitt tillfälliga utskott n:o 2.

Föredrogs å nyo sammansatta stats- och bankoutskottets den 22 och 23 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 3, i anledning af väckta motioner dels om upphörande af allmänna hypoteksbanken och inrättande af en ny hypoteksinstitution under statens förvaltning och garanti, dels om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående utredning af möjligheten och sättet för inbetalning i förtid af äldre lån från hypoteksförening eller nedsättning af räntan derå, utan betungande vilkor för låntagaren.

*Ifrågasatt
upphörande
af allmänna
hypoteksban-
ken m. m.*

Grefve Spens: Det kan icke bestridas, att de höga hypoteksräntorna förorsaka stora bekymmer hos vårt lands jordegare, hvilka tyvärr i allmänhet äro skuldsatta och i främsta rummet hafva sådana räntor att erlægga. Åt de jordegare, som under senare åren blifvit låntagare i hypoteksföreningarna och dessförinnan icke haft sina egendomar derstädes belånade, hafva kunnat utlemnas billigare och jmförelsevis bättre lån, men den stora mängden jordegare har haft hypotekslån sedan lång tid tillbaka, sedan en tid, då den allmänna räntefoten var betydligt högre än nu, och då följaktligen de penningar, som hypoteksbanken anskaffade till utlåning, stälde sig vida dyrare än nu är fallet. De förbindelser, som hypoteksbanken under sådana förhållanden iklädde sig, måste ovilkorligen fullgöras, och det förnämsta vilkoret därför är, att också hypoteksföreningarnes låntagare till punkt och pricka fullgöra den dem åliggande betalnings-skyldighet. Härutinnan kan enligt mitt förmenande icke den ringaste eftergift ifrågakomma; — men jag tror likväl, att hypoteksbanken utan någon förlust skulle kunna tillföra de äldre låntagarna en god hjälp, och det är om beskaffenheten af denna hjälp, sådan som jag tänkt mig den, som jag ber att få yttra några ord.

Enligt min åsigt borde hjälpen bestå deruti, att hypoteksbanken, mot behöriga tillägsförbindelser af vederbörande äldre låntagare, årligen förskoterade en del af den höga räntan och gjorde sig för dessa förskott betald derigenom, att låntagarna

*Ifrågasatt
upphörande
af allmänna
hypoteksban-
ken m. m.*
(Forta.)

efter amorteringstidens slut finge fortsätta med sina vanliga årsinbetalningar, intill dess hypoteksbankens samtliga förskott voro till fullo guldna med skälig ränta på ränta. Jag säger »med skälig ränta», ty det ligger i sakens natur, att hypoteksbanken icke med en dylik åtgärd får afse att skörda någon vinst, utan bör sätta räntan å förskotten så lågt som möjligt, och jag får nämna, att denna ränta icke kan sättas högre än till 4 procent, derest hjälpen skall kunna utsträckas till ett större antal låntagare. — Om vi se på en bilaga, som är bifogad betänkandet, så erfara vi, att hypoteksbanken har stora belopp utlånade på s. k. tillfälliga lån, belopp uppgående till öfver 6 millioner kronor, och att hypoteksbanken för dessa icke åtnjuter fullt 4 procent ränta; och säkerligen kan hypoteksbanken, derest tillräckliga medel icke erhöles genom dessa tillfälliga låns indragande, mot nämnda ränta med lätthet anskaffa hvad som derutöfver erfordras. Skulle hypoteksbanken å ifrågavarande förskott kunna taga lägre ränta än 4 procent, så blir hjälpen till låntagarne ännu större.

Vi veta, att den ränta, som de äldre låntagarne erlägga för sina lån, är 5 procent, hvartill kommer tre fjerdedels procent kapitalinbetalning och en fjerdedels procent förvaltningsbidrag. Hypoteksföreningarna hafva dock under de senare åren kunnat medgifva upphörande af förvaltningsbidraget för äldre låntagare, så att desse numera hafva att betala en annuitet af $5\frac{3}{4}$ procent på sina lån. Men med de låga pris, som nu äro gängse å alla landtbruksprodukter, är det svårt att betala en så hög annuitet. Förskottrade hypoteksbanken, på sätt som jag framhållit, $\frac{3}{4}$ procent af räntan, och låntagarne sålunda finge en årlig inbetalning af $4\frac{1}{4}$ procent ränta och $\frac{3}{4}$ procent kapitalinbetalning — eller en annuitet af sammanlagdt endast 5 procent — så erfordrades t. ex. för ett lån, som hade 10 amorteringsår återstående, en tillökning i amorteringstid af icke fullt 2 år, för ett lån, som hade 20 amorteringsår återstående, en tillökning i amorteringstid af omkring 5 år, och för ett lån, som hade 30 amorteringsår kvarstående, en tillökning i amorteringstid af något mer än 10 år, allt med beräkning, att hypoteksbanken blefve till fullo ersatt för sina gjorda förskott med ränta på ränta efter 4 procent. Den utväg, som de äldre låntagarne för närvarande ega för att få sin annuitet nedsatt till 5 procent, är att omsätta sina lån och uttaga nya amorteringslån med $4\frac{3}{4}$ procent ränta och $\frac{1}{4}$ procent kapitalinbetalning; — men derigenom få de sina egendomar belastade med samma höga annuitet under ej mindre än 61 år, och tillika fordras uti de flesta om icke alla hypoteksföreningar, att omsättande låntagare skola å nyo under flera år betala förvaltningsbidrag. Det är gifvet, att det sätt, att få annuiteten nedsatt till endast 5 procent å lånen, som jag har tagit mig friheten angifva, vore för de äldre i bekymmer stadda låntagarne oändligt mycket fördelaktigare än nyssnämnda dem hittills anvisade utväg för ett sådant måls ernående.

Vid detta betänkande är fogad en synnerligen förtjenstfull redogörelse af bankinspektören öfver en af honom verkställd granskning af hypoteksbankens förvaltning, och kunde om de förhållanden, som bankinspektören här berör, vara rätt mycket att säga, men jag vill inskränka mig till att uttala en förhoppning, att hypoteksbankens delegare och styrelse måtte angående den s. k. garantifondens afförande och kapitalrabatternas öfriga behandling följa det tillvägagående, som bankinspektören med bevisande skäl förordat.

Hvad slutligen beträffar det nu föreliggande betänkandet, har jag icke något att invända mot den hemställan, som utskottet gjort.

Herr af Burén: Under många år har jag haft för afsigt att bringa denna fråga allvarsamt på tal, men jag har bäfvat för svårigheterna, och ehuru jag ännu hyser vissa betänkligheter, har jag likväl låtit öfvertala mig att nu framkomma med denna motion till Riksdagen, dertill manad af jordbrukets betryck och den långvariga och svåra kris, hvori jordbruksnäringen allt fortfarande befinner sig. Jag har nemligen icke likgiltigt och med öppna ögon kunnat se den fara, som hotar våra jordbrukare, icke allenast genom den höga hypoteksräntan, utan äfven genom den risk, som hypotekslånen för dem medföra. Enligt bankinspektörens berättelse uppgå de amorteringar, som låntagarne erlagt, till 55 millioner, och, mine herrar, för dessa 55 millioner hafva låntagarne icke den allra minsta säkerhet. Den risken och den faran hotar att blifva omstörtande, då man läser sådana tidningsnotiser som denna: »Inom en af de mindre hypoteksföreningarna (i ett af mellersta Sveriges mest välmående län) har redan i höst 150 lag-sökningar måst uttagas å låntagarne, som icke mägtat betala sina räntor». Såväl utskottet som bankinspektören har också skarpt betonat denna fara.

Deras klagomål, som nu äro besvarade af dessa hypotekslån, äro nu för visso mer än någonsin berättigade, då man i andra bankinrättningar kan belåna icke endast första inteckningar, utan äfven andra och tredje inteckningar mot lägre ränta än den, mot hvilken hypoteksbanken kan lemna lån, och detta, mine herrar, med räntebetalning en gång om året utan all risk och, märk väl, utan kapitalrabatt. Jag kan af egen erfarenhet bestyrka detta, emedan jag sjelf har sådana lån i ränte- och kapitalförsäkringsanstalten och civilstatens pensionsinrättning. För öfrigt är det ju en allmänt känd sak.

En annan vigtig omständighet är den, att genom de höga fastlästa hypoteksräntorna motverkas en allmän och större räntenedsättning inom landet, till skada för industrien och till skada för alla dem, som behöfva låna penningar. Jag vet väl, att de finnas, som anse att jorden icke skall hafva något värde alls,

*Ifrågasatt
upphörande
af allmänna
hypoteksban-
ken m. m.*

(Forts.)

*Ifrågasatt
upphörande
af allmänna
hypoteksbän-
ken m. m.*

(Forts.)

jag menar socialisterna, men dessa besinna icke, eller kanske de besinna det allt för mycket, att jorden är den som vi bygga och bo på, är den som föder och kläder oss.

Men det finnes andra, som med skäl frukta, att genom en nedsättning af hypoteksräntan skall åstadkommas en allmän räntenedsättning, minskade utdelningar och minskad ränta på eget kapital.

Det är från detta håll, som jag befarar, att det största och kraftigaste motståndet är att vänta mot denna reform, men äfven detta motstånd kan brytas, om landtbrukarne äro vakna och framför allt eniga. För öfrigt tror jag, att äfven bland kapitalisterna finnas män, som sätta det allmänna intresset framför det enskilda, och som till fullo inse, att det är vida bättre att jordbruket, industrien, med ett ord våra näringar och alla som behöfva låna penningar, få lägre ränta, än om dessa skulle få något större utdelningar på sina kapital.

Vidare håller jag före, att tidpunkten nu är synnerligen lämplig för en sådan reform. Våra statsobligationer stå högt i pris och äro i stigande likasom utländska statsobligationer. Engelska $2\frac{3}{4}$ procents consols stå långt öfver pari, likaså franska 3 procents rentes. Dessutom står nu ordnandet af fastighetskrediten på dagordningen i snart sagdt hela den civiliserade verlden. I Frankrike beslöt deputeradekammaren den 27 oktober 1894, i likhet med hvad förut senaten antagit, en lag om bildande af kreditföreningar för landtbruket. Lagförslaget bekämpades af socialisten Jaures, men finansministern Méline påstod, att lagen skulle komma att medhafva ett välgörande inflytande genom att ordna landbrukskrediten. I Tyskland har det gått så långt, att man begär, att staten skall afbetala 25 procent af hypoteksskulden. I Danmark pågår, såsom herrarne veta, en liflig agitation för att få hypoteksräntan sänkt. Såsom herrarne kanske påminna sig, stod i Posttidningen redan sistlidne oktober månad att läsa, att ett förslag var å bane, som i hufvudsak gick ut på inrättande af en ny kreditförening för landtegendomar, hvars obligationer skulle förses med statsgaranti intill ett belopp af 100 millioner kronor. Samtidigt framkom äfven det förslaget, att hälften af den i danska egendomar in-tecknade skulden *icke längre skulle amorteras*. I samma skrifvelse yttras, att »den nu 40 åriga kreditföreningsinstitutionen måste betraktas såsom föråldrad». Jag undrar om icke så är förhållandet äfven med vår hypoteksinstitution. Vidare skrives det om denna nya kreditanstalt, att »intressenterna i denna afdelning skola vara solidariskt ansvariga för de af föreningen utställda skuldförskrifningarna». Och slutligen står i sammamma skrifvelse, att denna centrallånekassas styrelse skall ega »*grundliga kunskaper såväl i hvad som rör landtbruket som i affärer och bankförhållanden*». I dessa uttalanden instämmer jag.

För att bota ett ondt måste man ju försöka att undersöka

orsaken till det onda. Utskottet har icke gått in i pröfning af denna viktiga del af frågan. Utskottet har icke ens uppgifvit, hvad jag i min motion sagt vara orsak till det onda. Jag säger:

»Orsaken till närvarande ihållande jordbrukskris och de höga 5-procent-räntorna på hypotekslån beror, så vidt jag förstår, derpå att vår fastighetskredit är beramad i utlandet och grundar sig på utländsk upplåning; derifrån den ständiga bristen på kapital, som årligen ökar sig genom utbetalningar till utlandet och som är så mycket farligare, som den verkar menligt på produktionsförmågan och årligen minskar behållningen på vårt industriella arbete. Vi söka att årligen höja inkomsten, men vi komma aldrig till tillbörligt resultat, emedan räntorna är den ebb, som drifver våra pengar ut, och floden, våra näringar, som skulle drifva dem in, förmår icke att på samma gång förlägga vår rörelse. Vi utsugas till största delen genom penningebrist och brist på förlag, emedan vårt rörelsekapital alla år sopas bort genom de utländska räntorna, som skola betalas. Vi gå under genom vår illa ställda fastighetskredit, emedan vårt näringslif icke bringar oss förökadt kapital eller lemnar oss behöfliga tillgångar. Våra skuldsedlar eller obligationer gå ut och komma andra folk och deras rörelse till godo, som ensamma draga vinsten af denna kredit.»

Att borttaga denna orsak till jordbrukskrisen hindrar så vidt jag förstår hypoteksbankens reglemente. Alla monopol äro förkastliga, men i synnerhet det monopol, som fastläser jordbrukarne vid en hög ränta. § 5 af hypoteksbankens reglemente innehåller, att *ingen, vare sig nu befintlig eller framdeles tillkommande hypoteksförening, eller hvilken annan kreditinrättning som helst, än allena den allmänna hypoteksbanken, må utgifva tryckta eller graverade, till innehafvaren ställda, på viss årlig afbetalning eller på uppsägning lydande räntebärande obligationer, i hvilka för upplåningen säkerhet i jordegendom på landet utlofvas*». Vidare heter det i § 8 mot slutet: »dock må ej utan föregånget beslut af hypoteksbankens delegare vid lagligen utlyst allmän sammankomst samt Kongl. Maj:ts dertill lemnade bifall lån till hypoteksförening utlemnas annorledes än *i kontanta penningar*». Efter mitt förmenande borde det i stället vara *i obligationer*. För öfrigt har man sagt mig, att hypoteksbankens styrande män icke äro så noga med att efterleva reglementet. I § 7 heter det: »lån, som af hypoteksbanken upptages, skall vara från hypoteksbankens sida uppsägbart efter viss tid, *högst tio år från lånets upptagande*». Man har sagt mig, att den sista konvertering, som skett, tillkommit på sådana vilkor, att någon ny konvertering icke kan ske förrän 1907 eller sålunda efter 12 år.

En annan orsak, och denna icke den minsta, ber jag att få påvisa. På 1880-talet utgick en utkas från regeringens dåvarande finansminister, att all Sveriges jord skulle taxeras högre än förut. Denna

*Ifrågasatt
upphörande
af allmänna
hypoteksban-
ken m. m.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
upphörande
af allmänna
hypoteksban-
ken m. m.*

(Forts.)

har haft ett ödesdigert inflytande. Jag tror nog, att denna ukas tillkommit i bästa välmening, men den har visat sig vara af ondo.

Utskottet säger i sitt betänkande, att »hypoteksbankens kredit kan anses vara nästan lika god som statens.» Ja, vore det riktigt, så ramlar hela min motion, ty den är byggd just på den förutsättning, att statens kredit är större än hypoteksbankens. Då man sagt mig, att börsnoteringarne icke vore att lita på, har jag hört mig för hos fackmän, börsmän och sådana personer, som borde hafva reda på saken, och dervid erfarit, att i allmänhet kan sägas, att svenska statens 3-procent-obligationer stå i samma värde som allmänna hypoteksbankens 3 $\frac{1}{2}$ -procent-obligationer. Om nu — såsom jag har anledning att förmoda — denna förutsättning är riktig, så gör kreditskilnaden icke mindre än 14 procent, och då, såsom här är fallet, fråga är om 300 millioner kronor, gör ju skilnaden 42 millioner kronor. Vill jag icke taga mer än hälften — och jag är fullt viss om att åtminstone det beloppet är verkliga sanningen — utgör dock skilnaden 21 millioner kronor. Kan man då säga, hvad utskottet antager, att hypoteksbankens kredit är lika god som statens?

Vidare, då jag i min motion skarpt betonat, att hvarken statskassan eller den enskilde, som af hypoteksväsendet i vårt land ej beröres, skall behöfva bidraga till åstadkommande af räntenedsättning, har utskottet sagt, att jag icke kunnat fasthålla denna åsigt. Jag kan icke förstå detta utskottets resonement. Det är ju alldeles klart, att jag utgått från den förutsättning, som jag nyss nämnde, eller att våra 3-procent-obligationer med icke endast statsgaranti utan äfven säkerhet af inteckning inom halfva taxeringsvärdet icke skola behöfva, såsom utskottet säger, säljas med en *betydlig* kapitalrabatt, utan att de skola kunna säljas med en ganska *obetydlig* sådan.

Utskottet säger, till svar på herr Lundells motion: »För öfrigt tillåter sig utskottet anmärka, att, om räntan å alla hypotekslån skulle nedsättas till 4 procent, det därför behöfliga statsbidraget ej skulle kunna begränsas till det af motionärerna omförmälda belopp, 8,000,000 kronor, utan med all sannolikhet skulle medtaga minst hela grundfonden, 30,000,000 kronor». Ja, mine herrar, är icke det ett stöd för min motion. Jag åtminstone kan icke finna annat, än att detta är ett ganska starkt stöd för den motion, jag afgifvit.

Då styrelsens öfver Sveriges allmänna hypoteksbank utlåtande den 18 januari 1895, som finnes bifogadt utskottets betänkande, bland annat innehåller ett personligt angrepp mot mig, torde det tillåtas mig att med några ord bemöta detsamma. På sid. 11 står att läsa följande: »att, då bruksegaren af Burén i motiveringen till sin berörda motion söker göra gällande, att jordbruket med sitt för närvarande förminskade utbyte icke längre förmår bära den ränta af ända till 5 %, som ett stort antal jordegare hafva att erlagga å erhållna hypotekslån, detta icke synes stå väl tillsammans med

hvad han yttrar om den säkerhet, hypotekinstitutionen har i den belånade jorden, nemligen att denna är »den allra bästa»; ty vore förhållandet verkligen sådant, att jorden ej vidare förmådde bära den skuldbörda, som för upptagna hypotekslån hvilar å densamma, så skulle den säkerhet för lånen, hypoteksföreningarna innehafva, ingalunda kunna sägas vara god och ännu mindre den bästa möjliga». På detta, jag vågar säga omotiverade, påstående vill jag svara, att på samma gång det är ett faktum att sådana inteckningar, som hypotekinstitutionen eger såsom säkerhet för de lån, som den utlemnat, med lätthet kunna belånas i andra bankinstitut här i landet mot lägre ränta, utan risk och utan kapitalrabatt — hvilket väl måtte bevisa, att denna säkerhet är *den allra bästa* — på samma gång är det en obestridlig sanning, att den ena egendomen efter den andra exekutivt försäljes för att betäcka hypoteksföreningarnes fordringar — hvilket väl å andra sidan måtte bevisa, att jorden och dess egare icke vidare förmå bära den skuldbörda, som för upptagna hypotekslån hvilar å densamma.

*Ifrågasatt
upphörande
af allmänna
hypoteksban-
ken m. m.*

(Forts.)

Slutligen får jag till hans excellens herr statsministern och chefen för finansdepartementet frambära min tacksamhet för den utredning, som han genom bankspektören låtit verkställa öfver hypoteksbanken och som till fullo ådagalägger, att hypoteksinstitutionens ledande män genom det sätt, hvarpå de skött anstalten, visat sig oförmögna att tillgodose jordbrukarnes berättigade kraf. Denna utredning måste öppna ögonen på hvar och en, som vill se, att tiden är inne att afsluta den nuvarande hypoteksinstitutionens verksamhet, alldenstund, såsom det nu är stäldt, det blir svårare för hvarje år, som går. I likhet med bankspektören vågar jag påstå, att det är alldeles omöjligt att uppgöra rigtiga kalkyler, då man måste räkna med faktorer, som gå långt öfver ett halft sekel in i framtiden. För eder, mine herrar, är väl icke obekant, hvilken opinion som i detta fall rör sig bland den bästa delen af Sveriges folk. Derom lemna alla de bref, jag från alla delar af landet emottagit angående denna sak, vittnesbörd, äfvensom de petitioner, som hafva ingått till Hans Maj:t Konungen om att få denna höga hypoteksränta i någon mån nedsatt. Jag har dem här i min hand, och de stå till disposition för dem af eder, mine herrar, som vilja deraf taga del. En har jag blifvit anmodad att särskildt för kammaren tillkännagifva. Den är afgifven af hushållningssällskapet i Hallands län och lyder sålunda:

»Tili Konungen.

I en till hushållningssällskapet ingifven af flere ledamöter undertecknad motion har erinrats derom, att vid närvarande ihållande jordbrukskris, med stadigt nedgående priser å alla landbruksprodukter, den höga räntefoten af fem procent å hypotekslån å jordbruksfastigheter framstode såsom en faktor af synnerligen menlig inverkan på jordbruket.

*Ifrågasatt
upphörande
af allmänna
hypoteksban-
ken m. m.*

(Forts.)

Under det att industriella verk understödas af staten, och rikshypoteksbanken under de senare åren upptagit lån emot en ränta af 3 à 3½ procent, hade hypoteksföreningarne och i sista hand deras delegare fått fortfarande erlägga en ränta af 1½ à 2 procent derutöfver. Detta förhållande syntes icke vara billigt eller förenligt med en sund ekonomi, i all synnerhet som den säkerhet, hypoteksföreningarne hade uti den belånade jorden, voro den allra bästa, ytterligare förstärkt genom särskilda för låntagarne betungande bestämmelser. Det tycktes därför, enligt motionärer-
nas förmenande, vara hög tid att söka värna om vår fastighets-
kredit, såvidt den rör jordbruksfastigheter. Svårigheterna att jem-
sides med stegrade skatter och höjda arbetspriser bibehålla den
nuvarande höga räntefoten för hypotekslån framtråda allt mera.
Fara vore för handen, att nämnda räntefot kan blifva ödesdiger
för mången sträfsam jordbrukare och motverka jordbrukets fort-
satta förbättring. Med afseende härå och då tidpunkten syntes
vara lämplig för hypoteksräntans nedsättande, enar rikshypoteks-
banken konverterat äldre lån och bankens grundfond ansenligt
förökats, ansågo motionärerna hushållningssällskapet böra i under-
dånighet hänvända sig till Eders Kongl. Maj:t för att påkalla Eder
Kongl. Maj:ts nådiga medverkan för åstadkommande af ett bättre
förhållande härutinnan.

Hushållningssällskapet, som delar motionärernas uppfattning,
att en väl ordnad fastighetskredit är ett af de väsentligaste vil-
koren för en framgångsrik jordbruksdrift, anser jemväl att den
ränta, som nu i allmänhet måste erläggas för de lån, som ett
rationellt bedrifvet åkerbruk nödvändiggör, icke står i önskvärdt
förhållande till den säkerhet af inteckning i jordbruksfastighet,
som för sådana lån erbjudes.

Med denna åsigt har hushållningssällskapet icke kunnat
undgå erkänna, att frågan om tillhandahållande af billigare kapi-
tal för jordbruket, då sådan säkerhet erbjudes, måste, särdeles
under de tryckta förhållanden, under hvilka jordbruksnäringen,
i följd af priset på dess produkter, nu arbetar, vara i hög
grad förtjent af beaktande. Hushållningssällskapet har därför
funnit sig böra på det sätt bifalla framställningen, att sällskapet
hos Eders Kongl. Maj:t i underdånighet anhåller, att Eders Kongl.
Maj:t täcktes taga i nådigt öfvervägande, hvilka åtgärder må
kunna vidtagas för att lån mot inteckning i jordbruksfastighet må
kunna erhållas på fördelaktigare vilkor än dem, på hvilka så-
dana lån för närvarande af hypoteksföreningarne beviljas.

Halmstad den 2 februari 1895.

Å hushållningssällskapets vägnar
underdånigst

C. NORDENFALK.

Vidimeras ex officio
Ernst von Porat.

Ernst von Porat.

Ja, mina herrar, allt detta har nu uppfordrat mig till att i min ringa mån söka få någon lindring i det betryck, hvaraf den bästa delen af Sveriges befolkning lider, och anhåller jag att få yrka bifall till motionen.

*Ifrågasatt
upphörande
af allmänna
hypoteksban-
ken m. m.*

(Forts.)

Herr Rettig: Mig synes, att genom såväl utskottets be-
tänkande som dervid fogade utlåtanden af hypoteksbankens styrelse
och bankinspektören ifrågavarande motion så fullständigt utredts,
att något vidare icke är att tillägga. Då emellertid den värde
motionären nu talat för sitt förslag, tillåter jag mig att ytra
några ord.

Den värde motionären hemställer, »att Riksdagen för sin
del ville besluta, att vår nuvarande hypoteksinstitution skall upp-
höra och ställas på utredning, samt att en ny hypoteksbank skall
inrättas, som grundar sin rörelse på inhemska obligationer,» hvar-
igenom han tänker, att en nedsättning i räntan å jordbrukshypo-
tekslånen lättast skall kunna åstadkommas, och detta »utan att
statskassan eller den enskilde, som af hypoteksväsendet i vårt
land ej berördes, dertill behöfde bidraga». Han anser vidare, att
de inhemska obligationer, hvarå den föreslagna nya hypoteksban-
ken skulle grunda sin rörelse, skulle, om de utsläpptes med 3
procent ränta, blifva så begärliga, att de skulle »framlocka och
lösa 100-tals millioner kronor ur sin onyttiga depositions hvil».

Hvad nu upplösningen beträffar, är den ju en åtgärd, som
icke bestämmes af ena parten. Här finnas nemligen två parter,
den som erhåller lånen och den som lemnar dem. Af 1894 års
Riksdags revisorers berättelse inhemtas, att hypoteksbanken den
31 december 1893 hade utelöpande obligationer till ett belopp af
318,800,000 kronor. Deraf äro 139,000,000 kronor uppsägbara,
och utbetalas så, att 1877 års 5-procentlån, hvarå den 31 decem-
ber 1893 återstod 16,000,000 kronor, icke får slutbetalas eller kon-
verteras förr än år 1907, 1878 års 4-procentlån, som den 31
december 1893 uppgick till 92,000,000 kronor, icke får slutbetalas
förr än 1959 och 1879 års 4-procentlån, som nämnde dag upp-
gick till 31,000,000, icke får slutbetalas förr än år 1939. Öfriga
180,000,000 kronor kunna på olika tider amorteras eller uppsägas
till betalning, och åtgärder i sådant hänseende äro redan vid-
tagna i afseende å de lån, som upptogos 1879, 1880 och 1883.
Häraf framgår således, att någon upplösning af hypoteksbanken
naturligtvis icke kan komma till stånd förr, än nämnda lån löpt
ut sin tid och blifvit betalda.

Hvad angår förslaget att inrätta en ny bank, hvarigenom
den värde motionären, såsom sagdt, tror, att han skall störa en
hel del penningar i dess nuvarande depositions hvil, tänker jag,
att detta störande icke blifver så stort. Ty allmänheten här i
landet är ännu icke villig att fastläsa stora kapital mot så låg
räntesats som 3 procent. Det blefve nog i så fall nödvändigt att

*Ifrågasatt
upphörande
af allmänna
hypoteksban-
ken m. m.*

gå till utlandet. Emellertid har utskottet på ett utmärkt sätt utredt denna sak och visat, att en ny hypoteksbank icke har bättre förutsättningar att kunna upptaga billigare lån än den nuvarande hypoteksbanken.

(Forts.)

Hvad beträffar den siste talarens påstående, att hypoteksbankens 3 $\frac{1}{2}$ -procent-lån vore mycket lägre noterade än statens, vill jag först säga, att man skall icke jämföra 3-procent- och 3 $\frac{1}{2}$ -procent-lånen. Ty statens 3-procent-lån hafva redan i 7 år varit ute i världsmarknaden och vunnit stort förtroende, och vid den sista försäljning, som jag har mig bekant, betingade de 98,25 procent eller något dylikt. 3 $\frac{1}{2}$ -procent-lånen betingade vid sista försäljningen, statens 101 $\frac{1}{2}$ -procent och hypoteksbankens 99 $\frac{1}{2}$ à 100 procent. Således var skillnaden i pris icke stor. Och att inrätta en ny hypoteksbank för 1 $\frac{1}{2}$ procent tror jag icke vara vidare fördelaktigt.

Hvad herr Lundells motion angår, önskas deri en skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan, »att Kongl. Maj:t måtte låta utreda, om och på hvad sätt lämpligen tillfälle kan beredas för låntagare i hypoteksörening, som förmedlar lån från allmänna hypoteksbanken, att utan betungande vilkor få antingen sina äldre lån inbetalta eller få dessas räntefot nedsatt till 4 procent. Mig synes, att utskottet och vederbörande bankinspektör samt hypoteksbankens styrelse redan lemnat en så fullständig utredning i denna sak, att vidare utredning icke skulle kunna göras annat än möjligen om, huruvida hypotekslånen verkligen kommit jorden till godo. Jag tror icke, att så är förhållandet. En stor del af lånen hafva användts till köpeskillingsliqvid för egendomar, en del gått till industriella företag, och en del har helt enkelt blifvit upplefd. Skulle man nu på ett eller annat sätt träda emellan för att hjälpa låntagarne, så skulle hvilken medborgare i landet som helst kunna gå in till Riksdagen och säga: jag har gjort skuld och kan icke betala den höga räntan, då skulle litet hvar kunna hafva anspråk på hjälp lika väl som ifrågavarande i betryck varande medborgare.

Herr Lundell säger vidare, att statsmagterna hafva sin dryga andel i att dessa lån blifvit gjorda, emedan Kongl. Maj:t skulle hafva rättighet att insätta ordförande och en ledamot i styrelsen för hypoteksbanken. Denna rättighet är ett misstag så till vida, att Kongl. Maj:t insätter endast ordförande i styrelsen. Den andra ledamoten insättes af fullmäktige i riksgäldskontoret. För öfrigt består direktionen af ytterligare tre ledamöter, som delegarne välja. Man får väl icke kasta allt ansvar på den af Kongl. Maj:t tillsatta ordföranden, utan är det väl de tre af delegarne tillsatta ledamöterna, som draga det största ansvaret, och som skulle hafva protesterat, om de två öfriga yrkat på dessa lån.

Emellertid är lånens upptagande icke så fördömligt. På den tid, då de upptogos, ser man många andra lån göras på ungefär

samma vilkor. Så till exempel har *Stockholms stad* under åren 1867—1880 skuldsatt sig för icke mindre än 40,000,000 kronor utan rätt till konvertering. 1867 års lån var 3,000,000 kronor och slutbetalades 1892. 1869 års lån, 2,000,000 kronor, får icke slutbetalas förr än 1897, 1877 års lån, 10,000,000, kronor icke förr än 1908 samt 1880 års lån, 25,000,000, icke förr än 1936. Dessutom har *Stockholms hypotekskassa*, som tagit upp lån 1861 och 1879, ej heller gjort förbehåll att få slutbetala eller konvertera samma lån, hvilka löpa det ena till 1906 och det andra till 1924. Vidare har Göteborgs stad, som år 1872 tagit upp ett lån å 5,000,000 kronor, icke gjort något sådant förbehåll beträffande samma lån, som löper till 1918. Jag vill dermed visa, att, oakadt åtgärden nu anses mycket oklok, tänkte man icke så vid tiden för lånens upptagande. Man hade icke då förutsett så billiga penningtider, utan man ansåg, att när så stora lån erhöles, ville icke långifvarne gå in på konverteringsrätt, och att lånen voro till förmån för vederbörande.

Jag anser emellertid resultatet af det hela vara, att, skall någon hjälp lemnas, måste i en eller annan form statsverket eller någon annan myndighet träda emellan och betala antingen en del af eller hela räntan, och det tänker jag ingen kan vara med om. Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Grefve Hamilton: I hvad de aktade talarne på Blekinge och Kronobergs läns bankarne yttrat, ber jag få instämma deri, men också blott deri, att ingen torde kunna bestrida, att det måste kännas hårdt för de mer än 70 tusen landtmän, som äro delegare i hypoteksföreningarna, att nödgas erlægga $4\frac{3}{4}$ eller 5 % ränta å sina lån, hvarför de pantsatt de bästa säkerheter, hvilka de nu skulle kunna på andra håll belåna mot betydligt lägre räntefot. Anledningen till detta missförhållande är att söka deruti att hypoteksbanken, föreningarnes förlagsgifvare, sålt sina med $3\frac{1}{2}$ å 5 procent ränta löpande obligationer till lägre än parikurs, hvarigenom på hypoteksbankens nuvarande obligationsskuld, cirka 309 millioner kronor, belöpa sig i kapitalrabatter $19\frac{1}{2}$ millioner kronor, och har banken således blott öfverskottet eller $289\frac{1}{2}$ millioner i fordringar hos hypoteksföreningarnas delegare eller andra placeringar. Kapitalrabatten måste amorteras och förräntas med de belopp, hvarmed räntan å bankens fordringar hos delegarne öfverskjuter räntan å bankens obligationsskuld. Det är således af nöden, att hvarje delegare betalar icke blott samma ränta som banken jemte å lånen föreskrifven kapitalamortering utan äfven sin andel i amorteringen och förräntningen af kapitalrabatterna.

Säkerligen hyser enhvar en liflig önskan att förhjelpa delegarne ur de svårigheter, hvori de till följd häraf kommit, men frågan är, huru detta skall kunna ske. Jag kan icke finna,

*Ifrågasatt
upphörande
af allmänna
hypoteksban-
ken m. m.*

(Forts.)

*Ifrågasatt
upphörande
af allmänna
hypoteksban-
ken m. m.
(Forts.)*

att någon af motionärerna vare sig i denna eller Andra Kammaren ens kunnat angifva riktningen för en möjlig lösning af frågan. Herr af Burén har visserligen föreslagit, att hypoteksbanken skulle upplösas och staten öfvertaga dess verksamhet, hvarigenom han förmenar, att den förmånen skulle vinnas, att bankens utländska lån skulle kunna utbytas mot billigare med statens garanti försedda inhemska sådana, och, såsom orden lyda, 100-tals millioner kronor framlockas ur sin onyttiga depositions hvil. Men hvad menas med att staten öfvertog hypoteksbankens verksamhet. Finnes det någon anledning till att tro, att staten skall kunna förvalta ett penningeverk billigare än enskilde? Och har icke staten lemnat hypoteksbanken tillräcklig garanti för dess skuld i de 30 millioner kronor, som blifvit afsatta till hypoteksbankens grundfond? Hvad åter beträffar att förvandla de utländska lånen till inhemska, så lär icke detta kunna ske på grund af ett riksdagsbeslut, utan beror möjligheten härpå på tillgången af utländska valutor inom landet, och denna åter beror på skilnaden mellan vår export och import. Vidare skulle det vara högeligen intressant att få veta, hvarest den aktade motionären har sina »i deposition hvilande 100-tals millioner». Han menar väl icke bankernas depositioner, ty dessa slumra sannerligen icke. De utgöra ju vår handels, vår industris, våra landtmäns rörelsekapital, och detta vill han väl icke beröfva dem.

Motionären i Andra Kammaren, herr Lundell, har framhållit, att staten borde deltaga i gäldandet af kapitalrabatterna, och jag medgifver, att detta kan vara en lösning af frågan och en radikal sådan, men den skulle kasta oss in på socialismens område, och vi landtmän måste tillbakavisa hvarje häntydan härom.

Grefve Spens har ock framkommit med ett förslag till lösning, men jag kan icke finna annat än att detta förslag blott innebär en förlängning af tiden för amorteringen af delegarnes skulder, och löser således icke heller frågan.

Jag föreställer mig emellertid, att det sundaste sättet att lösa frågan är, att kapitalrabatternas amortering fortsättes såsom hittills, och, om härtill äfven användes konverteringsvinsterna, skulle amorteringen kunna vara slutad efter 12 år, hvarefter en betydlig räntenedsättning skulle kunna ega rum.

Slutligen har det förvånat mig och säkerligen många med mig, att denna fråga blifvit bragt inför Riksdagen, innan hypoteksbankens delegare haft tillfälle att yttra sig derom på allmänt sammanträde, der likväl hvarje delegare har rätt att genom ombud utöfva rösträtt. Förrän delegarne fått tillfälle att yttra sig öfver frågan, anser jag att Riksdagen deri icke bör fatta något beslut.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Tamm, Hugo: Jag skall icke länge upptaga kammarens tid. Det är blott ett par punkter, på hvilka behöfves ett svar och hvilka måste skarpare betonas.

Det förekommer ett yttrande i herr af Buréns motion, som jag anser icke böra förbigås, nemligen det, att icke något gjorts till delegarnes i hypoteksbanken bästa. I det fallet vill jag framhålla de väsentligaste af under senare åren låntagare beredda lindringar. De äldre delegarne, hvilka häfta för 250 millioner, har först och främst medgifvits rättighet att omsätta lånen från 5 till $4\frac{3}{4}$ procent ränta. Vidare ega de att för hvarje 500 kronor, som afamorterats omsätta motsvarande summa till 4 procent ränta och för en gång 4 procent kapitalrabatt. Derjemte påföres från och med år 1888 icke vidare något förvaltningsbidrag. Och slutligen förefinnes äfven rättighet att mot obligationen inbetala sina lån. Om dessa nedsättningar eller lindringar säger bankspektören, att det är de längst gående eftergifter, hvilka äro med bankens säkerhet för-enliga.

*Ifrågasatt
upphörande
af allmänna
hypoteksban-
ken m. m.*

(Forts.)

Jag vill i detta sammanhang för öfrigt framhålla, att hypoteksbanken icke är någon statsinstitution i egentlig mening, utan delegarnes i hypoteksföreningarne kommissionär för att förmedla deras lånerörelse. Staten har blott åtagit sig att kontrollera och se till, att allt går rätt till för anstaltens kredit gent emot långifvare. Delegarne sjelfva, icke Riksdagen, äro de som bestämma om lånefrågorna.

Nu säger man: hvarför kan det icke åstadkommas, att dessa äldre delegare få lägre räntefot, då banken kan nu upplåna penningar till mycket lägre ränta? Jo, af det enkla skälet, att hypoteksbanken har gamla skulder, som måste betalas — uppkomna derigenom, att banken, som var lagligen förbjuden att låna ut för högre ränta än 5 %, måste upplåna till högre, hvarigenom ett skuldbelopp uppstått, som nu håller på att amorteras. Hittills känner man icke några andra sätt för att betala en skuld, än antingen att betala den sjelf eller att någon annan betalar den eller ock att den efterskänkes. Då nu obligationshafvarne nog icke lära efterskänka sin fordran, återstår allenast, om man icke vill betala skulden sjelf, att en annan skall betala den. Och detta är nog också kärnpunkten i de framställda motiven.

Beträffande Herr Lundells motion vill jag påpeka, att han föreslår, att åtta af de 30 millioner, som staten till säkerhet deponerat, skola få användas till afbetalning af denna bankens skuld och derigenom räntan för delegarne sänkas. Men hvarken dessa åtta millioner eller resterande tjugutvå millioner äro för delegare disponibla: de åtta millionerna äro endast att disponera, ifall vid konkurs alla bankens tillgångar ej förslå att gälda dess skuld och när hypoteksbankens delegare fingo rättighet att frigöra och i mån af inlösen af sin skuld återfå delar af sina hypotek, hvilka enligt äldre förordningar skulle ligga qvar i banken, till dess hela lånen slutbetalats, så lemnade staten de ofvannämnda 22,000,000 i obligationer som säkerhet för att obligationsinnehafvarne ej skulle genom detta medgifvande

*Ifrågasatt
upphörande
af allmänna
hypoteksban-
ken m. m.*
(Forts.)

blifva lidande eller anse sin betingade säkerhet förminskad. Huru »behjertansvärdt» för gäldenärernas räkning än motionärens förslag är, kan det ej realiserar, ty i sjelfva verket äro dessa millioner obligationsinnehafvarnes, ej delegarnes, egendom, åtminstone tills vidare. Skall således den af Herr Lundell begärda hjälpen gifvas, måste den lemnas direkt ur statskassan. Jag kan icke förstå, huru man kan anse att det gör detsamma, huruvida obligationer ligga som hypotek eller realiseras -- åtminstone för den, som eger obligationerna, och i synnerhet ifall detta är en annan person än låntagaren. Det förefaller, som om motionären varit nog lycklig att aldrig göra bekantskap med borgenssystemets erfarenheter.

Lika klar som herr Lundells mening är, lika oklar synes mig herr af Buréns tankegång vara. Jag har försökt att få den klarare under hans anförande här, men det har icke lyckats mig. Han säger, att han vill sätta banken på utredning, men hvad menar han dermed? Grefve Hamilton har redan berört denna fråga. En utredning är det, så vidt jag vet, då man betalar sina skulder och realiserar tillgångarne. Huru detta skall gå till för en institution som hypoteksbanken — med skulder delvis uppsägbara till 1959 och motsvarande valuta placerad i långa lån — der debet och kredit endast gå ihop genom att de uppgjorda amorteringsplanerna följas, kan jag ej fatta.

Herr af Burén klagar öfver att vi icke i utskottet upptagit hans hufvudargument, att orsaken till jordbrukets betryck varit bristen på kapital, ett förslag förenadt med ett annat, att 3 procentobligationer på ett par hundra millioner skola upptagas inom landet. Jag anser, att vi icke gjort honom någon tjänst med att icke upptaga denna argumentation. Det läser icke gå an att tvinga någon till en viss ränta, och jag förstår icke, huru man kan föra ett sådant resonnement, att om det är brist på kapital i Sverige, man skall bota detta genom att fastläsa ännu mera kapital. Svenska jorden var 1892 in-tecknad till öfver 1 milliard, således finner man, att jorden var in-tecknad till 2 gånger det belopp, hvarför den häftade i hypoteksbanken; låt vara att en del af dessa in-teckningar icke voro belånade, så hafva jordbrukarne stora lån mot vaxlar och kreditiv, så att nog vågar man säga, att det lösa kapital, jordbruket kräver, är flera gånger större än det, som hypoteksban-slånen representera. Skall man nu fastläsa af detta lösa kapital i nya obligationer och så undandraga det från jordbruket, när man ser, huru jordbruket så väl behöfver det? Hittills har man ansett, att det är rikedom på kapital, som nedsätter räntan, men nu kommer herr af Burén med en alldeles ny finansiell teori, som åtminstone för mig är alldeles ofattlig.

Slutligen måste jag uttala, att jag icke tror det vara gagneligt att idisla sådana påståenden, som att jordbruk i Sverige ej

alls bär sig, ej kan betala 3 % på taxeringsvärdet, icke heller kan det vara gagneligt att komma med dessa ständigt upprepade anfall på hypoteksbanken, ty på detta hänger i ej ringa mån Sveriges kredit i utlandet. Följden af detta har äfven visat sig deruti, att från utlandet ingått förfrågningar, om hypoteksbankens ställning verkligen är hotad. Man har sett i tidningar, att det står varningar för att göra affärer med Sverige. Man plägar annars vara försiktig, när man sjelf är läntagare, att nedsätta värdet på sina säkerheter. Jag hemställer hvart det skulle taga vägen, om svenska Riksdagen ginge med på en förklaring, att hypoteksbanken skulle sättas på utredning och en ny sådan institution upprättas. Huru tro herrarne att det då ginge med alla svenska obligationer? Då blefve det i sanning en blott dröm, att vi en gång stätt nära 3 % på våra goda obligationer: obligationerna skulle falla oerhördt, räntorna stiga och i sanning den dag, då ett sådant beslut fattades, skulle blifva en sorgedag, som jag hoppas icke måtte inträffa.

Jag har endast velat beröra dessa punkter, som icke förut blifvit framhållna, och jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Fagerholm: Såsom stöd för sitt afstyrkande af de väckta motionerna har det sammansatta utskottet i sitt betänkande intagit samt åberopat dels styrelsens öfver allmänna hypoteksbanken underdåniga utlåtande den 18 januari 1895 och dels bankinspektörens berättelse den 31 december 1894, och jag skall bedja att få ur dessa yttranden anföra några ord.

I sitt yttrande säger hypoteksbankens styrelse bland annat följande, som återfinnes å sid. 11 i betänkandet: »I anledning häraf anser sig styrelsen böra i underdånighet erinra, att hypoteksbanken, som redan före nämnda tidpunkt varit i tillfälle medgifva hypoteksföreningarne befrielse från utgifvande af bidrag till bestridande af bankens förvaltningsomkostnader, under tiden efter utfärdandet af den nådiga förordningen utlemnat 4 % lån till belopp af omkring 20 millioner kronor och medgifvit, att med 5 % ränta löpande lån till belopp af något öfver 47 millioner kronor fått omsättas till en räntefot af $4\frac{3}{4}$ %.

Häraf framgår, att hypoteksbanken utlemnat 4 % lån till belopp af 20 millioner kronor, som icke deltaga i de stora kapitalrabatterna, utan drabba dessa sålunda uteslutande 47 millioner kronor $4\frac{3}{4}$ % och cirka 215 millioner kronor 5 % lån.

Herr af Buréns motivering för förklaringen, att den nuvarande säkerheten för hypoteksbankens obligationer är dålig, men att dessa obligationer med 3 à $3\frac{1}{2}$ % ränta och statens garanti skulle ega den allra bästa säkerhet, gillar jag fullkomligt, och stödes jag i denna min åsigt af det yttrande i bankinspektörens berättelse, som förekommer å sid. 20 i betänkandet och lyder så:

*Ifrågasatt
upphörande
af allmänna
hypoteksban-
ken m. m.*

(Forts.)

Frågan om sättet för bokföring af kapitalrabatterna är emellertid tydligen af underordnad vikt mot den frågan, huruvida *tillgång verkligen finnes bakom kapitalrabattskulden*, så att banken kan med visshet antagas blifva i tillfälle att gälda densamma.

Att denna tillgång, om man frånser den genom sparade vinster bildade reservfonden, icke är och icke kan vara annat än värdet af ränteskilnaden mellan in- och utlåningen, framgår af hvad här ofvan blifvit yttradt. Jag öfvergår därför nu till en kortfattad framställning af beräkningen utaf detta värde och dess förhållande till kapitalrabattskulden, dervid jag knappast lärer behöfva förutskicka den erinran att, då man här måste räkna med faktorer, som peka långt in i framtiden och sålunda måste vara i viss mån osäkra, man icke kan komma till ett positivt bestämdt resultat.

På grund af styrelsens och bankspektörens utlåtanden har nu utskottet hemställt om afslag å herr af Buréus motion. För min ringa del måste jag på samma grund yrka bifall, ty hypoteksbankens soliditet beror ju ytterst på om delegarnes betalningsförmåga kan för framtiden påräknas, hvilket jag betvivlar, detta just i betraktande af hvad i dessa utlåtanden anförts och särskildt med hänsyn till de många konkurser och tvångsförsäljningar af fast egendom, som på senare tider inträffat å landsbygden.

Utskottet säger i sin motivering sid. 7: »Med denna utskottets uppfattning är det klart, att utskottet icke kan tillstyrka aflåtande af skrifvelse till Kongl. Maj:t i det syfte, motionärerna föreslagit. På delegarnes i hypoteksbanken beslut är bankens ledning och verksamhet hufvudsakligen beroende, och det torde därför böra ått dem öfverlemnas att så ordna denna verksamhet, att de lättnader, som äro förenliga med bankens trygghet och kredit, jemväl beredas». Och längre ned å samma sida yttrar utskottet slutligen, att utskottet ej »velat underlåta att fästa uppmärksamheten på ett förhållande, som utan gensägelse kan innebära en viss fara för att delegare i hypoteksföreningar kunna nödgas till ganska känbara utgifter utöfver dem, som betingas af ränta och amortering å deras lån. Utskottet syftar härmed på det allmänt kända, af bankspektören i hans berättelse påpekade och närmare utvecklade sakförhållandet, att gällande lagstiftning lemnar delegare i hypoteksförening tillfälle att frigöra sin egendom från hypotekslån, hvilket frigörande emellertid sker på öfriga låntagares i föreningen bekostnad, i det att ansvaret för derigenom för föreningen uppkommande ränteförlust lägges på dessa. Denna fara har visserligen hittills icke uppträdt synnerligen hotande, men då den onekligen förefinnes, har utskottet här velat uttala önskvärdheten af en sådan ändring i lag, att densamma för framtiden varder undanröjd.»

Härmed har utskottet sålunda sagt, att delegarne måste hjälpa sig sjelfva; men då vid pass 72,000 af landets jordbrukare med deras familjer, genom brist på framsynthet hos sina förtroendemän, kommit i ett läge, som är mera än olidligt, så anser jag, att staten bör se till, om ej en förändring i detta tillstånd till det bättre kan åstadkommas, och då staten nu med 30 millioner kronor i statsobligationer garanterat hypoteksbankens obligationer, bör den icke allenast tillse, om dessa millioner äro i fara att förloras, utan äfven utreda, huruvida hypoteksbanken bör i sitt nuvarande skick fortsätta sin verksamhet eller en förändring i dess organisation bör vidtagas.

Att genom en ny lag hårdare fastbinda delegarne vid en föråldrad institution anser jag nu icke vara lämpligt. 1893 års vinst uppgick endast till $\frac{1}{70}$ % af obligationsskulden; och detta förhållande jemte de stora obetalda kapitalrabatterna påvisar ovilkorligen, att en afveckling är nödvändig. Då herr af Buren icke afgifvit något förslag om sättet för hypoteksbankens ställande på utredning, torde det tillåtas mig att till protokollet få anföra mina tankar såväl härom som om de grunder, på hvilka en ny jordbruksbank bör inrättas.

Uppdraget att härom gå i författning torde lemnas åt tre personer med bankinsigter och affärsvana, hvilka väljas af Konungen, Riksdagen och delegarne i hypoteksbanken och erhålla löner om 5,000 å 6,000 kronor hvar, som betalas af delegarne.

Genom desse komiterades försorg omstämplas till 3 % och förses med garanti af staten, i den mån delegarne vilja insända nya reverser, lydande icke allenast å resterande skuld, utan äfven å densamma vidlådande kapitalrabatt och kursskilnad, så många obligationer, som fördelaktigt kunna säljas. Hypoteksbanken innehade den 31 december 1893 osålda obligationer till belopp af 135 millioner kronor, hvilka kunna i mån af behof omstämplas och försäljas; och infrias dermed utelöpande obligationer, som i sin tur omstämplas och försäljas.

Delegarnes nya reverser böra löpa med $3\frac{1}{2}$ % ränta, hvaraf beräknas $\frac{1}{10}$ % för statsgarantien och $\frac{4}{10}$ % till reservfond, förvaltning och tantième. Dessa reverser böra icke vara underkastade amortering, sedan lånebeloppet nedgått till 40 % af den intecknade fastighetens taxeringsvärde, och skola endast vara betalbara med de omstämlade 3 %-obligationerna. — I fall de nya reverserna komma att uppgå till ett belopp af 400 millioner kronor, erhåller staten på sin garanti en årlig summa af 400,000 kronor, hvarå 3 % ränta bör lemnas till delegarne.

Bankens hufvudkontor förlägges i Stockholm och delegarnes affärer dermed böra förmedlas genom socken- eller kretskomitéer. Kretsarne svara solidariskt hvar för sitt område. Detta system begagnas af belgiska statsbanken och har befunnits fullt tryggnande.

*Ifrågasatt
upphörande
af allmänna
hypoteksban-
ken m. m.*

(Forts.)

*Ifrågasatt
upphörande
af allmänna
hypoteksban-
ken m. m.*
(Forts.)

Några exempel torde kunna belysa hvilken vinst uppkommer för delegarne, i fall detta system antages.

Ett lån å 10,000 kronor, taget 1880, medför nu en årlig utgift af 575 kronor. Derå återstår nu 8,000 kronor. Lägges härtill 8 % kapitalrabatt 640 kronor och 4 % kursskilnad 320 kronor, får jag en summa af 8,960 kronor. 3½ % ränta härå utgör 313 kronor 60 öre. Skilnaden således 261 kronor 40 öre. Ett annat exempel. Af ett 1885 taget lån på 10,000 kronor med utgift 575 kronor återstår 9,000 kronor. Med tillägg af 11 % kapitalrabatt 990 kronor och 4 % kursskilnad 360 kronor blir den nya skulden 10,350 kronor. 3½ % ränta härå är 362 kronor 25 öre och skilnaden uppgår sålunda till 212 kronor 75 öre.

Af hvad jag nu anfört framgår, att jag i likhet med herr af Burén icke ifrågasätter något tillskott af staten för det åsyftade ändamålet.

Jag har ej vidare att tillägga, utan får yrka afslag på utskottets förslag och bifall till herr af Buréns motion.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att i afseende på förevarande utlåtande yrkats, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, af herr af Burén, att kammaren måtte afslå utskottets hemställan och bifalla hans i ämnet väckta motion.

Sedermera gjordes propositioner i enlighet med dessa yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr af Burén, som härefter på begäran erhöi ordet, upp- läste en skriftlig reservation af följande lydelse:

Bland åtgärder, afsedda att lindra det betryck — ja nöd — hvaruti jordbruket, utan dess idkares förvällande, råkat, är utan gensägelse sänkning af nuvarande höga hypoteksränta en af de verksammaste, emedan den verkar både lättnad i betrycket och på det rätta sättet genom minskning i utgift.

Jordbrukarens årligen svällande utgifter till skatter, arbetare, brandstodsafgifter m. m. hafva med stadigt sjunkande pris på allt hvad han har att sälja numera öfverskridit den gräns, hvilken aldrig borde varit uppnådd.

Men utan den osäkerhet, och utan det bekymmeruppfyllda i landtbrukarens tillvaro, som detta förorsakar, leder det med naturligt konsekvens till jordvärdets sjunkande, ehuru hela vårt fastighetsskatte- och vårt kreditssystem tvingar till att hålla det högre än dess verkliga, på rentabiliteten grundade värde betingar. Detta kan icke vara sundt, hvarken för staten eller den enskilde.

Alla känna och erkänna, att svenska landbruket, utan dess ogynsamma förhållanden i klimatiskt hänseende, och dess afskilda läge från världsmarknaden, äfven har att kämpa med en skarp konkurrens med lyckligare lottade länder, samt med en exeptionelt hög räntefot.

*Ifrågasatt
upphörande
af allmänna
hypoteksban-
ken m. m.*

(Forts.)

Skall jordbruket kunna bestå, och skall jordvärdet kunna hållas närmelsevis uppe, samt fastighetskrediten omvärnas så, som man har anledning tro att statsmagterna det önska, så måste räntefoten på hypotekslånen sänkas, och detta både snart och tillräckligt lågt, eljest kommer den tid med hast, då jordbruk råkar i vanrykte och vanhäfd, samt såväl fastighetskrediten som kanske äfven statskrediten lider ödesdigert afbräck.

Lätt vore det att med siffror och offentliga noteringar påvisa, huru publika kassor, förmyndarekammare, sparbanker, privatbanker och enskilda kapitalister sänkt sina räntesatser till och med för andra och tredje inteckningen ansenligt under hvad hypoteksverket tager för den första.

Detta uppenbara missförhållande är hvarken en enstaka företeelse eller har rådt under en kort period, utan ända sedan midt uti 1870-talet eller omkring 20 år, och dock har hypoteksbankens inlåningsränta ända sedan år 1879 varit under 5 % eller varierande för 7 lån från 4 1/2 till 3 1/2 %. Om något är en tydlig fingervisning att det är fel uti organisationen af vår hypoteksinstitution, så är det väl detta. Dess organisation må hafva varit lämplig och god vid tiden för en inländsk räntefot af 6 % vid höga pris på landbrukets produkter och vid billiga arbetspris, men är numera med sin stabla utlåningsränta af 5 % absolut ohållbar.

Detta sakförhållande är dock icke sagdt såsom förebråelse mot hypoteksinstitutionens nuvarande styresmän, ty det är penningmarknadens på de två sista årtiondena inträdda omfattning, dess hastiga omsättning och kapitalets nöjande med lägre ränta, som är yttersta orsaken. Det enda som varit att hoppas och att vänta af institutionens styresmän är, att de borde långt för detta tagit sina mått och steg för att missförhållandet icke skulle räckt så länge och innan detta missförhållande väckt så mycken mistro, men det visar, att förhållandena vuxit vår nuvarande hypoteksinstitution öfver hufvudet, så att den icke utan synnerlig skada för dess klientel längre kan röra sig med nuvarande former.

Att söka reformera dessa på den gamla grunden, skulle endast vara ett onödigt, tidsödande och förlustbringande palliativ, såvida man icke vill utbringa en stor direkt statshjelp till att betala alla de betydande kapitalrabatterna för allmänna hypoteksbanken. Men detta är åter något, som af flera skäl bör undvikas, just för att jordbrukaren icke skall betinga sig lägre räntefot genom att kasta skilnaden på andra samhällsklasser, äfven om en sådan åtgärd kan försvaras med modernäringens betryck

*Ifrågasatt
upphörande
af allmänna
hypoteksban-
ken m. m.*

(Forts.)

och att andra näringar fått verksam statshjelp, då de varit i brydsamt läge, såväl som embetsmannacorpsen genom dyrtids-tillägg.

För att få hypoteksräntan sänkt, återstår därför intet annat än att få:

en ny hypoteksinstitution, som grundar sin rörelse på inhemsku obligationer, garanterade af staten,

som öfvertager Allmänna hypoteksbankens både tillgångar och skulder,

som opererar med mindre förvaltningskostnader, och

som uppnegotierar lån fördelaktigare än hypoteksbanken mägtat.

Denna nya anstalt kan då endera genast eller efter en kort tid inrymma åt sina låntagare åtminstone samma rättigheter, dem andra långifvande verk låter komma sina låntagare till del, såsom först och främst lägre räntefot, och detta med mindre omgång och kostnad.

Huruvida denna föreslagna institution skall blifva ett fristående verk, sorterande under vare sig finansministern eller riksgäldskontoret, är en smaksak, som icke för närvarande är hufvudsak.

Men säkert är, att om icke antydda förändring i hypoteksverket under statens garanti genomföres, så är fara värddt, att, utom den orättvisa, som tillskyndas hypoteksföreningarnes låntagare genom att i en kritisk tid nödgas betala en, visserligen kontraherad, men dock oskäligen ränta för sina bästa säkerheter mot hvad ut- och inländsk penningmarknad tager för *sekunda* säkerheter, många låntagare i föreningarne söka befria sig ifrån hypotekslånen; men det torde blifva ödesdigert för nuvarande institution och för den af staten garanterade grundfond 30 millioner kronor. Hvad som yrkas är sålunda endast, att föreningarnes låntagare, genom reformens genomförande, skola blifva någorlunda likställda gent emot den nya hypoteksinstitutionen, som de eller andra låntagare äro gent emot andra svenska penningverk.

Att detta är i samhällsfridens och samhällsbevarandets intresse och sålunda ett rent konservativt, torde icke behöfva mera än påpekas, då det ligger för öppen dag.

För att antyda det moderata i mitt förslag fästes uppmärksamheten på de kraf på lättnad i hypotekslånen, som i två af våra grannländer framstälts och åtminstone i det ena håller på att framtingas: I Tyskland har krafvet gått ut på ingenting mindre än att afskrifva 25 % af lånens kapitalsskuld, och i Danmark hålla dess agrarer som bäst på med att i riksdagen genomdrifva 3 1/2 % räntefot på hypotekslånen, samt dessutom räntegaranti af staten intill 100 millioner kronor under 10 år att börja med.

Jemföras dessa kraf med min motion och den välgrundade, skarpa kritik, som bankinspektören den 31 december afgifvit

öfver den af hans excellens herr statsministern och chefen för kongl. finansdepartementet anbefalda granskning af Sveriges allmänna hypoteksbanks förvaltning och räkenskaper, så framstår den som synnerligen blygsam i sin begäran, då jag yrkat och fortfarande yrkar:

att vår nuvarande hypoteksinstitution skall upphöra och ställas på utredning, samt att en ny hypoteksbank skall inrättas, som grundar sin rörelse på inhemska obligationer, garanterade af staten, hvilka belånas inom landet.

Föredrogs och lades till handlingarna bevillningsutskottets den 23 i denna månad bordlagda memorial n:o 11, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut rörande 12 punkten i utskottets betänkande n:o 1 angående vissa delar af tullbevillningen.

Vid föredragning af sammansatta banko- och lagutskottets den 23 innevarande mars bordlagda utlåtande n:o 1, med anledning af väckta motioner om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utarbetande och framläggande till Riksdagens antagande af visst tillägg till gällande myntlag, biföll kammaren hvad utskottet i nämnda utlåtande hemställt.

Herr *Grundberg* aflemnade följande motioner:

n:o 49, rörande omarbetning af kongl. kungörelsen den 21 oktober 1864 angående förändrade instruktioner för direktioner, läkare och sysslomän vid länens lasarett och kurlhus; samt

n:o 50, om införande af helsovårdslära såsom läroämne vid rikets folkskolelärareseminarier.

Dessa motioner blefvo på begäran bordlagda.

Upplästes och godkändes statsutskottes förslag till Riksdagens skrifvelser:

n:o 14, till Konungen, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtelse till allmänna barnhusinrättningen af oinskränkt egande- och dispositionsrätt till tomten n:o 17 kvarteret Barnhuset samt uppförande af nytt cellfängelse för Stockholms län m. m., och

n:o 15, till fullmäktige i riksgäldskontoret, angående resekostnadsersättningen till Andra Kammarens ledamöter, då resan sker å jernväg.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kongl. Maj:ts nedannämnda, denna dag aflemnade nådiga propositioner till Riksdagen:

- 1:o) angående bidrag till bestridande af kostnaderna för en allmän konst- och industriutställning i Stockholm år 1897,
  - 2:o) angående pension å allmänna indragningsstaten åt kartografen Carl Edvard Dahlman, och
  - 3:o) angående uppförande af nytt landsstatshus i Luleå.
-

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kongl. Maj:ts under sammanträdet aflemnade nådiga proposition till Riksdagen om vissa förändringar i gällande förordning angående vilkoren för försäljning af bränvin och andra brända eller distillerade spirituösa drycker.

Föredrogs och hänvisades till lagutskottet Kongl. Maj:ts denna dag aflemnade nådiga proposition till Riksdagen om tillägg till lagen angående skydd mot yrkesfara den 10 maj 1889.

Justerades elfva protokollsutdrag för detta sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 2,47 e. m.

In fidem

A. von Krusenstjerna.

Fredagen den 29 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.

Justerades protokollet för den 22 i denna månad.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

n:o 6, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af § 28 regeringsformen;

n:o 7, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af § 32 regeringsformen;

n:o 8, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af §§ 35 och 36 regeringsformen; samt

n:o 9, i anledning af väckta motioner, åsyftande förändrade bestämmelser i fråga om vilkoren för rätt att välja riksdagsmän i Andra Kammaren; och

lagutskottets utlåtande n:o 26, med anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående skyldighet för kommuner och enskilde att fullgöra requisitioner för krigsmagtens behof samt att till krigsbruk afstå hästar och fordon.

Vid föredragning af herr *Grundbergs* nedannämnda, den 27 i denna månad bordlagda motioner:

n:o 49, rörande omarbetning af kongl. kungörelsen den 21 oktober 1864 angående förändrade instruktioner för direktioner, läkare och sysslomän vid länslasarett och kurhus, samt

n:o 50, om införande af hälsovårdslära såsom läroämne vid rikets folkskolelärareseminarier,

beslöt kammaren att hänvisa dessa motioner till sitt tillfälliga utskott n:o 2.

Föredrogs, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran statsutskottets den 27 innevarande mars bordlagda utlåtande n:o 9.

Föredrogs och företogs punktvis till afgörande statsutskottets den 27 i denna månad bordlagda memorial n:o 43, med anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i åtskilliga frågor rörande riksstatens fjerde hufvudtitel.

Punkten 1.

Lades till handlingarna.

Punkterna 2—4.

De föreslagna voteringspropositionerna godkändes.

Vid föredragning af statsutskottets den 27 innevarande mars bordlagda memorial n:o 44, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i en fråga rörande anslagen under riksstatens femte hufvudtitel, godkände kammaren den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen.

Föredrogs, men bordlades å nya på flere ledamöters begäran följande den 27 i denna månad bordlagda ärenden, nemligen: bevillningsutskottets betänkanden n:is 12—14, bankoutskottets utlåtanden och memorial n:is 6—8 samt lagutskottets utlåtanden n:is 24 och 25.

Justerades två protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de ärenden, som denna dag bordlagts första gången, skulle uppföras främst på föredragningslistan till nästa sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 3,08 e. m.

In fidem

A. von Krusenstjerna.